

Dani Rodrik Magyarországon

A jó munka agenda

Dani Rodrik előadása Magyarországon

DOI: 10.14267/VILPOL2026.04.05

A következőkben Dani Rodrik 2026. június 10-én Budapesten, a Prohumán Szövetség, a Joint Venture Szövetség és az MKIK közös szervezésében megtartott „A jó munka agenda” című előadásának főbb gondolatai kerülnek összefoglalásra. Dani Rodrik előadásának fő üzenete, hogy a gazdaságpolitika középpontjába a jó munkahelyeket, az emberi méltóságot és a társadalmi megbecsülést kell állítani. A GDP és a fogyasztás önmagukban nem mérik a jólétet. Az automatizáció miatt az ipar egyre kevesebb munkahelyet teremt, ezért a helyi vállalkozások, a szolgáltatások és a készségfejlesztés támogatása válik kulcsfontosságúvá. A mesterséges intelligencia megfelelő keretek között a tudás és a mobilitás eszköze lehet.

A török közgazdász értelmezése szerint a jelenlegi geopolitikai átrendeződés időszakában Európa kettős strukturális csapdahelyzettel szembesül. Az első, külső csapda abból fakad, hogy Európa egyszerre tekint aggodalommal Kína felemelkedésére, miközben az Egyesült Államok technológiai dinamizmusát és innovációs teljesítményét is követendő példának tekinti. Az amerikai, Szilícium-völgyhöz kapcsolódó fejlődési modell mechanikus átvétele ugyanakkor problémákat vet fel, mivel annak társadalmi következményei között a gazdasági polarizáció elmélyülésével, a társadalmi kohézió gyengülésével és a politikai tér radikalizálódásával jár. Kína alternatívája ezzel szemben egy autoriter pártállami berendezkedés, amely Európa számára normatív és intézményi szempontból sem kínál követhető mintát. Európának olyan saját fejlődési pályát kell kialakítania, amely képes összehangolni a piaci hatékonyság követelményeit a társadalmi integráció, a kohézió és a demokratikus intézményrendszer fenntartásával.

A második, belső csapda az Európai Unió intézményi működésének ellentmondásaiban ragadható meg. Az uniós rendszer bizonyos területeken túlintegrált, a merev szabályozási keretek szűkítik a tagállami mozgásteret és korlátozzák a nemzeti gazdaságpolitikai kísérletezést. Ugyanakkor az Európai Unió továbbra is gyenge központi irányítással rendelkezik, ami megnehezíti egy koherens, közös európai jövőkép kialakítását. Ebben az intézményi környezetben különösen a kisebb tagállamok számára válik fontossá, hogy aktívan alakítsák saját fejlődési stratégiáikat, és ne pusztán külső modellek átvételére törekedjenek. Ehelyett olyan egyedi,

kontextusérzékeny megoldások kidolgozására van szükség, amelyek figyelembe veszik az adott ország gazdasági szerkezetét, társadalmi adottságait és intézményi lehetőségeit. Magyarország ebben az értelemben a gazdaságpolitikai kísérletezés egyik releváns példajaként értelmezhető.

A fogyasztói szemlélet kritikája és a munka valódi értéke

A professzor éles kritikával illeti az Adam Smith óta uralkodó közgazdasági paradigmát, amely az egyént elsősorban fogyasztóként, a munkahelyet pedig alapvetően a fogyasztáshoz szükséges jövedelem megszerzésének eszközeként kezeli. Érvelése szerint ez a felfogás figyelmen kívül hagyja a munka társadalmi és antropológiai jelentőségét: a munkavégzés nem pusztán jövedelemszerző tevékenység, hanem a jólét, az emberi méltóság, az önazonosság és a társadalmi státusz egyik elsődleges forrása is.

Ebből következik, hogy aki az állását veszíti el, nem csupán jövedelmétől esik el, az abból fakadó társadalmi-pszichológiai sokk nem kompenzálható pusztán pénzbeli transferekkel vagy segélyezési mechanizmusokkal. A tömeges munkahelyvesztés a professzor értelmezésében a közösségi struktúrák megbomlásához vezethet: gyengíti a társadalmi kohéziót, növeli a deviáns magatartásformák, így például a bűnözés, a kábítószer-használat és az idegengyűlölet kockázatát, továbbá kedvezőtlen egészségügyi és demográfiai következményekkel, többek között emelkedő halálozással is együtt járhat. E folyamatok hosszabb távon a politikai rendszer stabilitását is érinthetik, mivel a gazdasági és társadalmi dezintegráció radikális politikai irányváltások táptalajává válhat.

Michael Sandel elméleti megközelítésére hivatkozva Rodrik azt hangsúlyozza, hogy a társadalompolitikai gondolkodás középpontjába nem kizárólag az anyagi javak utólagos újraelosztását kell állítani, hanem a hozzájárulási igazságosság elvét is. Ez azt jelenti, hogy a gazdaságpolitika alapvető feladata olyan intézményi és munkaerőpiaci feltételek megteremtése, amelyek lehetővé teszik, hogy a polgárok társadalmilag elismert munkán keresztül járulhassanak hozzá közösségük működéséhez. A hangsúly így a passzív kompenzációról az aktív társadalmi részvétel, a megbecsülés és a munkaalapú méltóság feltételeinek biztosítására helyeződik át.

Globális ipartalanodás és hazai dualizmus

A jó minőségű munkahelyek létrehozása nem biztosítható kizárólag jogi szabályozási eszközökkel vagy a minimálbér adminisztratív emelésével. Franciaország és Spanyolország példája arra utal, hogy amennyiben a bérszint emelkedése nem kapcsolódik össze a termelékenység érdemi növekedésével, annak egyik következménye a munkaerőpiac peremén elhelyezkedő csoportok, különösen a fiatalok foglalkoztatási esélyeinek romlása. A magas minimálbér tehát önmagában nem képes fenntartható módon javítani a munka minőségét, ha nem társul hozzá a vállalati termelékenység, a technológiai felkészültség és a munkaerő készségeinek fejlesztése.

A gazdaságpolitika globális tévútja, hogy továbbra is kiemelt jelentőséget tulajdonít a gyártásnak és az exportorientált ipari fejlődésnek, miközben a fejlett és feltörekvő gazdaságokban egyaránt tartós ipartalanodási folyamatok figyelhetők meg. Az automatizáció következtében

a feldolgozóipari termelés bővülése egyre kevésbé jár együtt a gyári munkahelyek számának növekedésével. Ezt a tendenciát Kína példája is szemlélteti, ahol a termelési volumen emelkedése ellenére több mint egy évtizede csökken a gyári munkások száma. Mindez arra utal, hogy az ipari termelésre épülő klasszikus felzárkózási modell foglalkoztatáspolitikai értelemben egyre kevésbé képes széles társadalmi rétegek számára stabil és méltányos munkalehetőségeket biztosítani.

Magyarország esetében e folyamatok sajátos munkaerőpiaci dualizmus formájában jelennek meg. Egyrészt erőteljes különbség figyelhető meg Budapest és a periférikus, vidéki térségek között a jövedelmi szintek, a foglalkoztatási kilátások és a munkahelyek minősége tekintetében. Másrészt a gazdaságszerkezeten belül is kettősség alakult ki: a külföldi tőke által dominált, technológiailag fejlettebb és exportorientált ipari szegmensek mellett számos hazai tulajdonú ágazat és vállalkozás tartósan alacsonyabb termelékenységű, innovációs és bérfizetési képességgel rendelkezik. A hazai közfoglalkoztatási program ezzel összefüggésben ambivalensen értékelhető. Pozitívuma, hogy felismerte: a tartós inaktivitás és a segélyezés helyett a munkavégzéshez kapcsolódó társadalmi részvétel erősítése lehet célravezetőbb. Ugyanakkor a produktív értékteremtést nélkülöző, alacsony autonómiát biztosító és gyakran kényszerjellegű munkavégzés önmagában nem alkalmas arra, hogy tartósan növelje az érintettek emberi méltóságát, munkaerőpiaci integrációját vagy társadalmi státuszát.

A jövő munkahelyei és a decentralizált iparpolitika

Az ipari foglalkoztatás tartós visszaszorulása miatt az új munkahelyek egyre nagyobb része a nemzetközi kereskedelemtől kevésbé kitett szolgáltató ágazatokban jön létre. Ide tartoznak többek között az irodai adminisztratív munkák, az értékesítés, a személyes szolgáltatások, a takarítás, a kiskereskedelem és az élelmiszeripar egyes területei. A becslések szerint az új állások 56,8%-a ezekben a szektorokban keletkezik.

E folyamat egy fontos oktatási paradoxonra is rámutat. A létrejövő munkahelyek jelentős része nem igényel felsőfokú végzettséget, ugyanakkor nem is tekinthető teljesen képzettséget nem igénylő munkának. Ezekben az állásokban inkább az alapkészségek, a megbízhatóság, a kommunikációs képesség, az együttműködés, a problémamegoldás és más úgynevezett soft skilliek válnak meghatározóvá. Ez azt jelenti, hogy a munkaerőpiaci felkészítésnek nem kizárólag a diplomások számának növelésére kell irányulnia, hanem azokra a készségekre is, amelyek a szolgáltató szektor mindennapi működésében közvetlenül hasznosulnak.

Mindez az állami szerep újragondolását teszi szükségessé. A felülről vezérelt, központosított támogatási rendszerek helyett olyan rugalmasabb, helyi igényekhez igazodó fejlesztéspolitikára van szükség, amely folyamatos párbeszédet épít ki a kis- és középvállalkozásokkal. A vállalkozások támogatása ebben a megközelítésben nem merülhet ki egyszeri tőkejuttatásokban vagy általános pénzügyi ösztönzőkben. Legalább ilyen fontosak azok a komplex szolgáltatások, amelyek segítik a cégeket a munkaerő-toborzásban, a szervezeti fejlesztésben, a tanácsadásban és a képzések összehangolásában. Az állam feladata nem csupán a vállalati hatékonyság növelésének támogatása, hanem annak elősegítése is, hogy a termelékenységből származó előnyök a munkavállalók számára is érzékelhető módon hasznosuljanak. A munkahelyteremtés így nem választható el a munkahelyek minőségének javításától.

A Mesterséges Intelligencia (MI) mint a tudás demokratizálója

Rodrik a technológiai stratégiák értelmezésekor fontos különbséget tesz az automatizálás és a mesterséges intelligencia között. Az automatizálás hagyományos formái elsősorban az emberi munka közvetlen helyettesítésére irányulnak, ezért gyakran munkahelyek megszűnésével járnak. Ezzel szemben a mesterséges intelligencia nem feltétlenül magát a munkavállalót váltja ki, hanem bizonyos formalizált tudást, szakmai rutint és tapasztalatot képes részben pótolni vagy hozzáférhetővé tenni.

Ebben az értelemben az MI „tudáselosztó rendszerként” is működhet., amely demokratizálhatja a piacot. Segítheti, hogy alacsonyabb formális képzettséggel rendelkező dolgozók is olyan feladatokat lássanak el, amelyek korábban magasabb szakképzettséget vagy hosszabb szakmai tapasztalatot igényeltek. Ez különösen olyan területeken lehet jelentős, mint az egészségügyi ápolás, az ügyfélkezelés, az adminisztráció vagy más szolgáltatási tevékenységek. Ha a technológia valóban a munkavállalók képességeinek kiegészítésére szolgál, akkor növelheti produktivitásukat, javíthatja munkaerőpiaci helyzetüket, és kedvező esetben bérnövekedést is eredményezhet.

Konklúzió

Dani Rodrik előadásának fő üzenete, hogy a gazdaságpolitika középpontjába ismét az emberek mindennapi megélhetését, a munka minőségét és az emberi méltóságot kell állítani. A gazdasági siker nem mérhető kizárólag GDP-adatokkal vagy a fogyasztás bővülésével, hiszen ezek nem mutatják meg, hogy az emberek biztonságos, tisztességesen fizetett és társadalmilag megbecsült munkát végeznek-e.

Rodrik szerint a kormányoknak olyan jó munkahelyek létrehozását kell ösztönözniük, amelyek stabil jövedelmet és valódi társadalmi elismerést nyújtanak. Mivel az automatizáció miatt a modern ipar egyre kevesebb munkavállalót foglalkoztat, a gazdaságfejlesztésben nagyobb hangsúlyt kell kapniuk a helyi kisvállalkozásoknak és a szolgáltató szektoroknak.

A mesterséges intelligencia ebben a folyamatban nem szükségszerűen munkahelyromboló tényező. Megfelelő állami szabályozás és ösztönzés mellett hozzájárulhat ahhoz, hogy az alacsonyabb képzettségű dolgozók összetettebb, jobban fizetett feladatokat lássanak el. Így a technológiai fejlődés nemcsak hatékonyságnövekedést, hanem társadalmi mobilitást és a munka méltóságának megerősítését is szolgálhatja.

Istenes Balázs